

MENEKÜLTÜGY – HUMANITÁRIUS VAGY POLITIKAI VÁLSÁGHELYZET?

Az elmúlt egy évben a menekültügy és a bevándorlás központi kérdéssé vált Magyarországon, az ezt ellenző, kezdetben csak manipulatív eszközökkel operáló kampány pedig nyár közepén már konkrét alkotmányosértő törvénymódosításokkal is kiegészült, amelyek a végén – a kerítésépítéssel együtt – gyakorlatilag megszüntették a menedékhez való jogot Magyarországon. Tény, hogy az elmúlt éveknél több menekült érkezett hazánkon keresztül Európába, de számuk nem volt olyan mértékű, ami igazolhatta volna azt a humanitárius és politikai válságot, ami ennek következtében Magyarországon és Európában kialakult. Ezen írás célja: röviden számba venni az elmúlt év magyarországi történéseit, hogy világossá váljon, hogy hogyan építették le lépésről lépésre hazánkban a menekültügyi rendszert, és láthatóvá váljon az a manipulációs folyamat, amelynek következtében a védelemre szoruló menekült emberekből az ország és Európa stabilitását fenyegető veszélyt kreált a kormány.

Az Eötvös Károly Intézet emberi jogi szakértőjeként és korábban a menekültügy területén dolgozó aktivistaként az elmúlt évben rendkívül sokat foglalkoztam a Magyarországon és a Balkánon kialakult helyzettel. A szakmai háttér munka és cikkek írása mellett a gyakorlatban is közel kerültem a segítségre szoruló emberekhez: ott voltam a Keletinél, Röszkénél, a szerb–magyar határzár után pedig körbeutaztam a balkáni menekülttáborokat. Írásomban a gyakorlati tapasztalataimra is igyekszem kitérni, az események rövid, kronologikus bemutatása és elemzése mellett.

Fontos tisztázni azt, hogy a menekültek számának folyamatos növekedése várható volt, figyelembe véve a közel-keleti és észak-afrikai fegyveres konfliktusok, polgárháborúk eszkalálódását, valamint a térségbeli terroristacsoportok fokozódó tevékenységét. Az elmúlt években folyamatosan nőtt azoknak az embereknek a száma, akiknek ezen okok miatt kellett elhagyniuk az otthonukat, nagy részük azonban országhatárokon belül maradt, vagy a környező államokba menekült.

A ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának legfrissebb jelentése, a Global Trends szerint soha nem kellett még annyi embernek elhagynia a lakhelyét a szervezet fennállása óta, mint 2014-ben, amikor 13,9

millió ember menekült el otthonából konfliktus vagy üldöztetés következtében; velük együtt 59,5 milliót tett ki a világon ebben az évben az erőszakkal elűldözöttek száma – ami azóta bizonyosan tovább növekedett. A statisztikák szerint a többség (38,2 millióan az 59,5 millióból) saját országában lesz belső menekült; a második legnagyobb csoportot azok alkotják, akik a környező országokba távoznak, és csak nagyon kis százalékuk jut el Európába.¹ Az Eurostat adatai szerint 2014-ben 626 000 kérelmezőt regisztráltak az EU összes tagállamában, ami a fenti számnak csupán az 1,05%-a. Habár a menedékkérők száma az Európai Unióban 2010-től emelkedni kezdett,² az következő néhány évben ez sem humanitárius katasztrófát, sem politikai válságot nem okozott – egészen 2015-ig, amikor a menekültek száma mintegy megduplázódott az előző évhez képest. (A 2015. évről nincsenek még pontos adataink, de a becslések szerint nagyjából 1–1,2 millióra tehető az EU-ba menedékkérőként érkezettek száma.) Ennyi ember ellátása nem okozhatott volna gondot az 508 millió³ Európai Unióban, amely a világ egyik legfejlettebb térsége. Viszonyításképpen érdemes megnézni azt, hogy például a 4,5 millió lakosságú Libanonban 1 846 150 menekültet regisztráltak tavaly,⁴ de ott mégsem indított a kormány gyűlöletkampányt a menekültek ellen.

A fenti adatokból két dolog látható világosan: az egyik az, hogy Európa-szerte a múlt évben valójában csak kétszeresére nőtt az azt megelőző évhez képest a menedékkérők száma, ami még így is csak 0,23%-a volt az unió teljes lakosságának. Másrészt, erre a növekedésre számítani lehetett az elmúlt évek adatai és a háborúk, valamint a terroristacsoportok erősödése miatt. Noha az európai országok fel is készülhettek volna arra, hogy emberhez méltó módon, a nemzetközi kötelezettségeknek megfelelően, jogszerűen lássák el a menekülteket, de e helyett Európa legtöbb országában, mint ahogy Magyarországon is, politikai haszonszerzés eszközeivé váltak a védelemre szoruló emberek.

Természetesen Magyarországon is számítani lehetett arra, hogy 2015-ben megnövekszik azoknak a menekülteknek a száma, akik át akarnak majd utazni az országon Nyugat-Európa fele, hiszen hazánk az EU határán, ráadásul a balkáni migrációs, illetve

csempészútvonalon fekszik. A kormány vélhetően valóban számított is erre, hiszen jóval azelőtt elkezdtek a bevándorlás-ellenes kampányt, mint hogy a menekült emberek megjelenése látványossá vált volna itthon. Magyarországra ugyanis korábban meglehetősen kevés menekült érkezett, 2010 után azonban nálunk is folyamatos növekedés volt érzékelhető, de a menedékkérelmek száma még így is alacsony volt: 2013-ban 18 900, 2014-ban pedig 42 777.⁵ A menedékkérők nagy része azonban szinte rögtön továbbment, ahogyan a korábbi években is: Magyarország tranzitországnak számít, a hozzánk érkezők túlnyomó többsége nem itt szeretne letelepedni. A Bevándorlási Hivatal amúgy sem osztogatja bőkezűen a menekült-, illetve oltalmazotti státuszt (az utóbbi nálunk a kiegészítő védelem megfelelője): 2013-ban mindössze 356-an, 2014-ben pedig 476-an kaptak valamiféle védelmet.⁶

2015 januárjáig – egészen a Charlie Hebdo című satirikus hetilap párizsi szerkesztősege elleni terrortámadásig – a magyar politika színterén tehát nem sok szó esett a menekültekről vagy a bevándorlókról, illetve a velük kapcsolatos szabályozásokról – a menekültek és migránsok európai integrációjáról pedig még kevesebbet beszéltek Magyarországon. A kormány részéről az első bevándorlásellenes megnyilvánulásnak a párizsi terrortámadás utáni szolidaritási meneten részt vevő miniszterelnök január 11-ei nyilatkozata tekinthető: Orbán Viktor ekkor azt mondta, hogy a bevándorlás káros – „csak bajt és veszedelmet hoz az európai emberre”⁷ –, és Magyarország többek között ezért fogadja be a gazdasági bevándorlókat. A közvélemény manipulációja tehát a fogalmak csúsztatásával kezdődött: tudatosan mosták össze a menekült, a migráns, illetve a bevándorló fogalmát, és konzekvensen használták rájuk vonatkozóan az illegális szót is. A bevándorló és a migráns fogalmának nincs pontos definíciója a magyar jogban: ezek inkább szociológiai fogalmak, amelyek olyan emberekre utalnak, akik általában munkavállalási vagy tanulási céllal, hosszabb tartózkodást vagy letelepedést tervezve érkeznek egy adott országba. A migránsok, illetve a bevándorlók tartózkodási vagy letelepedési engedély alapján tartózkodnak Magyarországon. A menekültek viszont üldöztetés elől menekülnek, ami „faji, vallási okok, nemzeti hovatartozás, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozás, avagy politikai meggyőződésük”⁸ miatt éri őket. Számukra a Be-

MAGYARORSZÁG EZZEL A TÖRVÉNYMÓDOSÍTÁSSAL VALÓJÁBAN LEZÁRTA JOGILAG A HATÁRÁT A MENEKÜLTEK ELŐTT. AKIKNEK MINTEGY 90%-A SZERBIÁBÓL ÉRKEZETT ORSZÁGUNKBA, ÉS AKIKNEK ÍGY MINDENFÉLE ÉRDEMI VIZSGÁLAT NÉLKÜL ELUTASÍTHATÓVÁ VÁLT A KÉRELME; ARRA HIVATKOZVA, HOGY BIZTONSÁGOS ORSZÁGBÓL JÖTTEK, TEHÁT AZ ELJÁRÁSUKAT OTT KELL LEFOLYTATNI

vándorlási és Állampolgársági Hivatal – amennyiben úgy ítéli meg, hogy az üldöztetéstől való félelmük megalapozott – menekült- vagy oltalmazotti státuszt biztosít. Ebből következik, hogy a gazdasági bevándorlóknak tehát nem is tudnánk menedéket adni, ahogy Orbán állította, mivel jogilag teljesen más elbírálás alá tartoznak, mint a menekültek. Kis számban, de vannak ugyan olyanok is, akik gazdasági okokból menekülnek (például azért, zsidó mivoltuk miatt a házájukban az egzisztenciális helyzetük ellehetetlenült), de – a Magyar Helsinki Bizottság tapasztalatai alapján – Magyarországon elenyésző azoknak a száma, akik ilyen alapon folyamodnak menekültstátuszért. Elég valószínűtlen tehát, hogy rájuk gondolhatott a magyar miniszterelnök, amikor kijelentette, hogy a gazdasági bevándorlóknak nem fog menedéket nyújtani. Érdemes tisztázni az „illegális” kifejezést is, ugyanis a Genfi Egyezmény kifejezetten

tiltja azoknak a büntetését, akik papírok vagy vízum nélkül lépik át egy ország határát, majd pedig haladéktalanul menedéket kérnek – tekintettel arra, hogy ezek az emberek speciális helyzetükből kifolyólag nem tudnának máshogyan jönni (az útlevelüket a menekülés során nem tudták magukhoz venni, vagy útközben elvesztették, vagy eleve nem is rendelkeznek ilyen okmánnyal).⁹ Ezeket a körülményeket azonban kormányzati részről soha nem hangoztatták – éppen ellenkezőleg, összemosták a fogalmakat annak érdekében, hogy elhitessék a magyar állampolgárokkal, hogy a menekültek gazdasági okokból jönnek, és veszélyt jelentenek a magyar, illetve az európai társadalom számára.

Tavasszal már nemcsak a miniszterelnök, hanem több vezető politikus is a bevándorlókkal kapcsolatos fenyegetettségről beszélt, májusban pedig a kormány nemzeti konzultációt indított, amelynek keretében mintegy 8 millió állampolgárnak postáztak ki a bevándorlásról és a terrorizmusról szóló kérdőívet – amelyben már határozottan azt sugallták, hogy a bevándorlók terroristák.¹⁰ A konzultációs kampány hamarosan olyan plakátokkal egészült ki, amelyeken az állt, hogy: „Ha Magyarországra jössz, nem veheted el a magyarok munkáját” – vagy: „be kell tartanod a törvényeinket”. Mivel az üzenetek magyar nyelvűek voltak, a kampány nyilvánvalóan nem a bevándorlóknak szólt, hanem a magyar állampolgárok manipulációját célozta, annak elhitetése révén, hogy a bevándorlók csalók, és veszélyeztetik a magyar társadalom tag-

jainak munkáját, egzisztenciáját, életét, kultúráját és vallását. Ez a kampány jól példázza az Orbán-kormány kommunikációs stratégiáját: ellenségkép kialakítása, majd pedig az ország megmentőjének, a magyarok védelmezőjének szerepében való fellépés. Míg korábban a kormány több csoporttal (például a hajléktalan emberekkel) is viszonylag sikertelenül járt, amikor közellenséget próbált kreálni belőlük, ez a kampány azért volt sikeres, mert egy olyan csoportot állított a középpontba, akiről az embereknek szinte semmilyen információjuk nem volt: az ismeretlenről való félelemre építve dobták oda a témát a kissé xenofób és rasszista, frusztrált, széles körű elszegényedéssel jellemezhető magyar társadalom elé. Az embereknek nem volt személyes tapasztalatuk, ami ellensúlyozhatta volna a kampányüzeneteket, hiszen a többség soha nem találkozott menekült emberrel Magyarországon. Ráadásul a 2015-ben érkezett menekültek a jelentős része a Közel-Keletről jött, és erről a régióról szinte mindenkinek rögtön a terrorizmus jutott eszébe, így nem volt nehéz azt sugallni, hogy az ide érkező emberek is a terroristák közé tartoznak.

A kormány ugyanakkor megnyugtatta az állampolgárokat a felől, hogy a „jó menekültek” – tehát azok, akik „valóban” háború elől menekülnek – megkapják a nekik járó védelmet: ily módon feloldotta a kognitív diszonzanciáját azoknak, akik támogatták ugyan a kormány politikáját, ugyanakkor sajnálták a háború elől menekülőket.

Az országos hatókörű gyűlöletkeltő kampányra jelentős költségeket fordítottak (a kérdőív és a plakátkampány összesen 1,3 milliárd forintba került¹¹), biztosítandó, hogy mindenkire eljussanak a kormány üzenetei, amelyek azonban a lakosság egy részéből ellenérzéseket váltottak ki. A plakátkampánnyal sokan nem értettek egyet, és a polgári engedetlenség nevében megrongálták a plakátokat, a viccpártnak indult Kétfarkú Kutya Párt és az Átlátszó.hu című oknyomozó portál vendégblogja, a Vastagbőr pedig ellenplakátkampányt indított, amire 33 millió forintot adtak össze néhány nap magánszemélyek.¹²

A gyűlöletkampány azonban, sajnos, mindezek ellenére is működött, miközben nyár elején elkezdtek Magyarországra érkezni a menekültek, akiknek az állam – jogsértő módon – semmilyen ellátást nem biztosított. Sokuk az utcán kényszerült tölteni napokat, a menekültek jelenléte így látványossá vált, és az emberek igazolva láthatták a kormány által felkeltett félelmeiket.

Június közepe, vége felé kezdtek el az utca ember számára is láthatóvá válni a menekült emberek, leginkább fiatal fiúk és sok gyerekes családok feküdtek étlen-szomjan Budapesten, a Nyugati pályaudvar és a körút környékén. Néhány barátommal ekkor kezdtünk el meleg ételt készíteni nekik az Auróra közösségi házban (a VIII. kerületi Auróra utcában), amihez a hozzávalók nagy részét a Népszínház utcai közel-keleti boltokból ingyen kaptuk. Ezekben a napokban fogalmazódott meg bennünk az, hogy az akkor már meglévő hasonló szerveződések – mint a Heti Betevő, a Budapest Bike Maffia, a Food Not Bombs – jó lenne összekapcsolni, hogy a különböző önkéntes csoportok ne ugyanabban az időben és ne ugyanarra a helyre vigyék az adományokat. Volt még néhány információ, amelyet érdemes volt megosztani az önkéntesekkel (például, hogy

a muszlimok nem esznek disznóhúst), így létrehoztam a „Segítsünk együtt a menekülteknek!”¹³ elnevezésű Facebook csoportot, ahol a koordináció elkezdődhetett, és az aktivistaként is tevékenykedő Kalmár Szilárd szociális szakember főszervezésével, a csoport tagjainak munkája révén vált nagygyá és

sikeressé. A csoport Bérkocsis utcai központjából egész nyáron menekült emberek ezreit látta el, és máig segíti a hazai rászorulókat. A „Segítsünk...” csoport létrejötte után két nappal megalakult a „Migration Aid”¹⁴ nevű Facebook-csoport is, amely később párhuzamosan vett részt a menekültek ellátásában; mindkét csoport körülbelül 10–10 ezer tagot számlált. A munka nem ment mindig zökkenőmentesen, hiszen teljesen laikus civilek kezdték el hirtelen végezni azokat a feladatokat, amelyeket az államnak kellett volna. Az önkéntesek jelentős többsége „csupán” jó szándékból ment ki segíteni az embereknek, de többnyire semmiféle tudásuk nem volt a menekültekről vagy a segítő szakmáról. Ez kezdetben sok nehézséget okozott, hiszen az alapvető szükségleteik kielégítése mellett a menekült emberek szerettek volna olyan információkhoz is hozzájutni, amelyeknek a nyújtásához már komoly jogi szakértelemre volt szükség. A hetek során sok segítő kezdte el képezni magát e téren; ebben nagy szerepe volt azoknak a tájékoztató anyagoknak is, amelyeket például a Helsinki Bizottság készített több nyelven. A segítségnyújtás így valamivel hatékonyabbá vált.

A BÁH statisztikái szerint 2015 első félévében 66 788 menedékkérőt regisztráltak (ebből összesen 237-en kaptak valamiféle védelmet),¹⁵ de valójában ennél jóval többen érkeztek, azonban sokan nem kí-

A MENEKÜLTEK KÖZÖTT VISZONYLAG GYORSAN ELTERJEDT A HÍR MÁR NYÁR ELEJÉN. HOGY MAGYARORSZÁG NEM LÁTJA SZÍVESEN ŐKET: KEVÉS EMBERNEK ADNAK MENEDÉKET, ÉS NEM JÓ AZ ELLÁTÁS SEM

vántak menedékért folyamodni Magyarországon, hanem mihamarabb tovább akartak menni Nyugat-Európába. Közben a kormány nyár folyamán a gyűlöletkeltés mellett olyan törvénymódosításokat is keresztülvitt, amelyek már a valóságban is veszélyeztették azoknak az életét, akik védelemre lettek volna jogosultak.

Júniusban Kósa Lajos és Rogán Antal kormányparti képviselők benyújtották a menedéjogi törvény módosítására vonatkozó javaslatot,¹⁶ amely az első lépése volt a menedékjoghoz való hozzáférés ellehetetlenítésének, ugyanis lehetővé tette, hogy biztonságos harmadik országnak nyilvánítsák például Szerbiát, miközben ez az ország a jogvédő szervezetek és a ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának egyöntetű véleménye szerint nem felelt meg a biztonságos országra vonatkozó kitételeknek. Magyarországon ráadásul egyszer már előfordult korábban, hogy biztonságos harmadik országnak minősítették Szerbiát, amit a Kúria jogellenesnek talált 2012-ben, és véleményében kifejtette, hogy az ilyen minősítések esetében figyelembe kell venni többek között az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának jelentését.¹⁷ Szerbiában nem működik megfelelően a menekültügyi rendszer; nem biztosítják a menedékhez való hozzáférést és a tisztességes eljáráshoz való jogot. A Magyar Helsinki Bizottság adatai szerint 2008 óta Szerbiában csak 22 ember kapott menedéket,¹⁸ ami nyilvánvalóvá teszi a rendszer elégtelen működését. Különböző szervezetek (például a ENSZ Menekültügyi Főbiztossága és a Human Rights Watch) jelentéseiből tudni lehet azt is, hogy Szerbiában gyakorta vegzálják a menekült embereket, a rendőrök vagy a határőrök esetenként fizikailag bántalmazzák őket, és elveszik tőlük a maradék ingóságait. Mivel a menekültek Szerbiában nem kapnak ellátást, gyakran fordul elő, hogy hajléktalanként tengődnek az országban, míg tovább nem jutnak. Különösen problematikus az is, hogy Szerbia biztonságosnak tekinti a vele szomszédos valamennyi országot is, és ez alapján úgynevezett láncoltoncolással juttatják vissza a védelemre szoruló embereket származási országukba vagy olyan harmadik országba, ahol veszélynek vannak kitéve. Ráadásul a jogorvoslat sem biztosított megfelelően: a kérelem elutasítása esetén a kérelmezőnek kell bizonyítani – fordított bizonyítási eljárási elv szerint – azt, hogy Szerbia számára nem biztonságos, ami gyakorlatilag egyenlő a lehetetlennel.

Magyarország ezzel a törvénymódosítással valójában lezárta jogilag a határát a menekültek előtt, akiknek mintegy 90%-a Szerbiából érkezett országunkba, és akiknek így mindenféle érdemi vizsgálat nélkül elutasíthatóvá vált a kérelme; arra hivatkozva, hogy biztonságos országból jöttek, tehát az eljárásukat ott kell lefolytatni.¹⁹

A módosítást érdemi egyeztetés nélkül fogadták el, és a július 21-i kormányrendeletben biztonságos harmadik országnak nyilvánították más országok, például Koszovó mellett Szerbiát is.²⁰ Ugyanezen a napon döntött arról is a kormány – noha a sajtó már júniusban hírként közölte –, hogy ideiglenes határzárát, vagyis egy 175 km hosszú, 4 méter magas, pengésdróttal megerősített kerítést épített a szerb–magyar határra, hogy visszatartsa a menekülteket, akik menedéjogi kérelmüket így a határnak csak egy-egy pontján, úgynevezett tranzitónákban tudják majd benyújtani.

Miközben a kerítés épült, szeptember elején – szintén érdemi egyeztetés nélkül, gyorsított eljárásban – megszavaztak más, a menekültüggyel összefüggő jogszabály-módosításokat is. A legfontosabb ezek közül a „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet”²¹ fogalmának megalkotása volt, amely jellegében nagyon hasonlít egy különleges jogrendhez. Ezzel összefüggésben módosították a Büntető törvénykönyvet is: bűncselekmény lett a határzár tiltott átlépése, megrongálása, valamint a határzárral kapcsolatos építési munka akadályozása; tehát gyakorlatilag bűncselekmény lett maga a határátlépés is, noha a Genfi Egyezmény kifejezetten tiltja az ilyen jogi megoldásokat menekültek esetében (lásd fent). Kiemelendő az is, hogy jogszabály-módosítások révén jelentősen lecsökkentették a menekültügyi eljárások időtartamát, ami a gyakorlatban rövidesen azt eredményezte, hogy Szerbiára mint biztonságos harmadik országra hivatkozva, mindenféle érdemi és egyedi vizsgálat nélkül, futószalagon utasítottak ki embereket az országból, illetve a schengeni övezetből. Ami a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kihirdetését illeti, azt a jogszabály konkrét kritériumokhoz köti ugyan (pl. ha egy hónap átlagában a menedékkérők száma meghaladja a napi 500-at), de abban az esetben is be lehet vezetni, ha a migrációval összefüggésben a közbiztonságot közvetlenül veszélyeztető helyzet alakul ki. Az utóbbi gumiszabályként alkalmazható: a válsághelyzetet ez által gyakorlatilag bármikor be lehet vezetni – és ezt a kormány önállóan is megteheti – hat hónapra, de ez az időtartam bármikor meghosszabbítható, ehhez csupán az Országgyűlés rendészeti bizottságának kell egy beszámolót írni.²² Ezzel összefüggésben módosították többek között a honvédelmi törvényt is, lehetőséget adva a honvédség belföldön való bevetésére, illetve fegyverhasználati jogot biztosítva szinte minden, a migrációhoz köthető helyzetben (államhatár őrzése, tömeges méretű migráció kezelése stb.).²³ A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet rövidesen határmenti megyében bevezették, és annak ellenére, hogy a feltételei október közepén (a horvát–magyar

határ lezárásakor) megszűntek, nem vonták vissza a jelen kézirat lezárásának (2016. március) lezárásáig.

A rendkívül gyors ütemű jogszabály-módosítások módosítása közepette a menekültek érkezése egyre látványosabbá vált, augusztusban minden eddiginél több, összesen 47 094 menedékkérő érkezett hazánkba,²⁴ de a valóságban a számuk ennél jóval nagyobb volt, ugyanis sokakat nem regisztráltak a hatóságok. A menekültek között viszonylag gyorsan elterjedt a hír már nyár elején, hogy Magyarország nem látja szívesen őket: kevés embernek adnak menedéket, és nem jó az ellátás sem. Magyarország amúgy sem célország, eleve kevesen akartak volna itt letelepedni, de ezek az információk ezen keveseket is elretentették: a menekültek féltek ujjlenyomatot adni, nehogy itt rekedjenek, vagy visszaküldjék őket ide. Más EU-s tagállamok ugyanis a Dublin III rendeletre hivatkozva visszaküldhettek volna menekülteket, hogy az eljárásukat abban az országban folytassák le, ahol először regisztrálták

őket, és ahol az ujjlenyomatuk bekerült az EURODAC rendszerbe.²⁵ Ezt a rendszert régóta erősen kritizálták az EU-ban, hiszen aránytalanul nagy terhet ró az EU határára elhelyezkedő országokra;

illetve, a rendszer a gyakorlatban már egyébként sem nagyon működött. (Magyarországra csupán 827 menedékkérőt küldtek vissza 2014-ben.²⁶) A regisztrációtól nem csak a menekültek, de a magyar hatóságok is tartottak: előfordult, hogy egyáltalán nem regisztráltak a menekülteket. Személyes tanúja voltam olyan jeleneteknek is, hogy a menekülteknek csak az adatait írták fel egy lapra, vagyis gyakorlatilag csak látszatregisztrációt folytattak (az érintettek ugyanis ujjlenyomat nélkül nem lesznek azonosíthatóak a rendszerben). A hatóságok nemcsak ezen a téren mulasztották el a kötelezettségeik teljesítését: az augusztusban és szeptember elején érkező menekülteknek gyakorlatilag semmilyen ellátást nem nyújtottak; az érkezőknek nemhogy fedél nem volt a fejük felett, de ételt vagy italt sem kaptak az államtól. A helyzet drámaivá vált: különböző köztereken – például a Keleti pályaudvarnál – menekült emberek ezrei tengődtek; az, hogy nem haltak éhen vagy szomjan, csak a civileknek volt köszönhető. A nyár folyamán országsszerte rengetegen támogatták a fent említett Facebook-csoportok munkáját pénz- vagy tárgyi adományokkal, emellett önkéntes orvosok is segítettek az emberek ellátásában. A helyzet időközben egyre elviselhetetlenebbé vált. A menekültek tüntetéseket szerveztek a Keleti pályaudvarnál; követelve a jogaik tiszteletben tartását, illetve azt, hogy engedjék tovább őket úti céljuk, Németország felé. Miután a

követeléseik eredménytelennek bizonyultak, szeptember 4-én egy spontán megmozdulás keretében tömegesen indultak el a városból a menekültek, és az országúton Ausztria felé vették az irányt. Az esetet jelentős nemzetközi érdeklődést kísérte, Ausztriában önkéntesek pedig autókonvojt is szerveztek, hogy átvigyék Magyarországról a menekülteket.

Az osztrák–magyar határ szeptember elején néhány napig teljesen nyitva volt: bárkit átengedtek (papíroktól függetlenül), a menekültek jelentős többségét bármiféle regisztráció nélkül. Ezekben a napokban önkéntesek szerveztek egy olyan akciót, amelynek keretében vonatjegyeket vásároltak a menekülteknek a Keleti pályaudvaron – nem egyszer a rendőrök szeme láttára. Szemtanúja voltam olyan esetnek is, amikor egy rendőr mutatta meg egy önkéntesnek, hogy hol tud jegyet venni a menekülteknek (akik regisztráció nélkül tartózkodtak az országban) – noha ilyen esetekben normál körülmények között

felmerülhetne az embercsempészet gyanúja, vagy legalábbis az ebben való segédkezés. Pár nappal korábban a rendőrök nem engedték be a menekülteket még a pályaudvar területére sem, nehogy felkapaszkodjanak egy Ausztria

felé tartó vonatra, és illegálisan elhagyják az országot. Ebből is jól látható, hogy a rendőrség hozzáállását mennyire meghatározta az éppen aktuális kormányzati szándék.

Szeptember elején a Keletitől pár nap alatt elvittek a még ott tartózkodó menekülteket is (előfordult, hogy a kormány küldött értük buszokat, és szállította el őket az osztrák határig). A buszoztatás, illetve az, hogy a menekültek mintegy felét regisztráció nélkül engedték át a határon, meglehetősen ellentétben állt azzal, amit folyamatosan hangoztatott a kormány, t.i. hogy Európában Magyarország az egyetlen ország, amely betartja a nemzetközi egyezményeket – és amely kerítést is emel, hogy megvédje az Európai Uniót a bevándorlóktól.

A pályaudvar kiürítésével a helyzet nem oldódott meg, hiszen továbbra is folyamatosan érkeztek menekültek az országba, de ezután már a szerb–magyar határon, Röszkénél tartóztatták fel őket, ahol így szintén krízishelyzet alakult ki, mivel ezek torlódtak fel, ellátás nélkül. A problémának az is része volt, hogy a rendőröket és a határőröket nem készítették fel a rendkívüli helyzetre: szinte semmiféle tudásuk nem volt a menekültek helyzetéről, jogaikról, és nagy többségük nem beszélt semmilyen nyelvet. Ráadásul folyamatosan túlóráztak, és gyakran előfordult, hogy az önkéntes segítők a rendőröket és határőröket is étellel-itallal kínálták. A feszültség Röszkén is nap-

ról-napra nőtt, az információhiány pedig a teljes kétségbeesés irányába taszította az embereket. Mivel a rendszert nem készítették fel, és nem volt elég férőhely, sokszor előfordult, hogy a menekült embereknek a határtól 200 méterre lévő, sárga rendőrségi szalaggal körbevett kukoricaföldön kellett aludniuk, miközben sokuknak sem sátor, sem takaró nem jutott. A helyzetet itt is a civilek mentették meg, ők látták el a menekülteket az állam helyett.

Az önkéntes orvosok esténként a kocsijuk reflektorának fényénél kezelték a betegeket, és előfordult, hogy az emberek szeméből és ruhákból gyújtottak tüzet, hogy ne fagyjanak meg éjszaka a mezőn. A körülményeket az összes menekült, akivel beszéltem, embertelennek jellemezte, többen kijelentették, hogy útjuk során sehol nem bántak ilyen méltatlanul velük –

és azt is hozzátették, hogy jobban jártak volna, ha inkább meghalnak a saját országukban, mint hogy itt állatként kezeljék őket. A sárga kordonnal körülvett területről több napnyi reménytelenség és teljes információhiány után több ízben is próbáltak kiszökni egyes csoportok, néha sikerrel. Egy alkalommal egy nagyobb csoport elindult Ausztria felé, gyalog az országúton. Az emberek eleve teljesen kimerültek voltak, nem volt náluk élelem, víz vagy meleg ruha, amivel legalább a gyerekeket védeni tudták volna a hidegtől, így pár óra után feladták a gyaloglást, a rendőrök pedig a befogadóközpontba vitték őket, ahol nem volt sokkal jobb a helyzetük az ellátás szempontjából, mint Röszkén.

Ezek az állapotok nem sokáig maradtak fenn, ugyanis befejeződött a kerítés építése, és szeptember 14-én éjjelkor teljes hosszában lezárták a szerb–magyar határt: attól kezdve csak útlevelemmel, illetve vízummal lehetett közlekedni a két ország között. A határzárát az első perctől kezdve rendkívül szigorúan vették a hatóságok, még családok szétszakításának árán is. Aznap éjszaka az egyik kollégámmal együtt órákon át küzdöttünk azért, hogy egy anyát, aki pár hónapos csecsemőjével a szerb oldalon ragadt, egyeítsünk a hároméves kisfiával, aki nagynénjével már átjutott a magyar oldalra. A rendőrök azonban nem nyitották ki újra a kaput, hogy az anya át tudjon menni, a kisfiút pedig állításuk szerint nem találták meg a magyar oldalon. Hiába hívtam fel a figyelmüket arra, hogy a helyzet sérti a gyermek legfőbb érdekét garantáló nemzetközi és hazai előírásokat, az ügyet elég hamar lezárták tekintették, mondván, hogy a határon lévő kaput legközelebb majd csak akkor nyitják ki, ha a kormány erre engedélyt ad.

MAGYARORSZÁGON A MENEKÜLTKÉRDÉS NEM EMBERI JOGI VAGY HUMANITÁRIUS KÉRDÉSKÉNT MERÜLT FEL. HANEM POLITIKAI ÜGGYÉ VÁLT, ÉS AZOK, AKIK NEM ÉRTETTEK EGYET A KORMÁNYZATI MEGKÖZELÍTÉSSSEL, VESZÉLYESNEK ÍTÉLTÉK A VÉLEMÉNYÜK KINYILVÁNÍTÁSÁT

A szerb és a magyar határvonal közötti szűk területen 2–3 ezer ember rekedt, akikről egyik állam sem akart gondoskodni. Az ellátást itt is önkéntesek biztosították, sokszor nagy nehézségek árán. Többször előfordult, hogy a határon kocsival átszállítani kívánt ételre és italra a szerb hatóságok olyan magas vámot akartak kiszabni, amit az önkéntesek nem tudtak volna kifizetni, és inkább átdobálták a kerítésen

az ennivalót. A menekültek egy része még a szokásosnál is kimerültebben érkezett a szerb–magyar határhoz: tudták, hogy közeleg a határzár; így tehát azok, akik már a Balkánon voltak, át akartak jutni az Európai Unióba, nem szerettek volna a célegyenesben elbukni. Sokakon a teljes elkeseredettség lett úrrá, látva, hogy pengésdrótkerítés fogadja őket annak az Európának a határán, amelytől védelmet

vártak. Rendszeresen sírták el magukat felnőtt nők és férfiak, amikor arra a kérdésekre, hogy mi lesz velük, nem kaptak megnyugtató választ senkitől. Hamar kiderült, hogy a tranzitónákban sem fogadnak be menedékkérelmeket; néhány kivételtől eltekintve (ezekben az esetekben jellemzően gyermekes családokról volt szó) mindenkit visszafordítottak, arra hivatkozva, hogy Szerbia biztonságos harmadik ország, és az eljárást ott kell lefolytatni. Több olyan esetről is hallottunk, amikor a tranzitónaként funkcionáló konténerben a rendőrök durván bántak a kérelmezőkkel. Az egyik ilyen esetben egy fiatal szír kérelmező ügyében a Független Rendészeti Panasztestülethez (FRP) fordultam. A kérelmezőt a tranzitónában a menedékkérelmem benyújtásakor, az egyik rendőr a falnak nyomta, és az arcába kiabálta, hogy terrorista, menjen vissza Szíriába, és haljon meg ott. Az FRP az intézkedést nem tudta beazonosítani, és így a panaszt elutasította. A kilátástalanság végül olyan gyorsan elviselhetetlenné vált, és a feszültség akkorára nőtt, hogy szeptember 16-án, egyelőre hivatalosan tisztázatlan okokból, menekültek egy csoportja (köztük sok gyerek) összecsapott a helyszínen tartózkodó rendőrökkel, illetve a Terrorelhárítási Központ (TEK) embereivel. Ennek során a rendőrök könnygázt és gumibotot is bevetettek, és sokan – köztük újságírók is – megsérültek. Az összecsapásról készült vágatlan felvételeket a rendőrség és a Belügyminisztérium azóta sem adta ki, vizsgálatot pedig nem indított, mert minden tekintetben jogszerűnek találta a hatósági intézkedéseket.²⁷ Az ombudsman sem találta jogsértőnek a Röszkén történeteket; illetve azt nyilatkozta, hogy nem feladata vizsgálatot folytatni az ügyben, és nincsenek hozzá megfelelő eszkö-

zei – miközben minden olyan esetben, amikor alapjogsérelemről van szó, köteles lenne fellépni. Az ombudsman, Székely László azonban kijelentette, hogy nem fog „*bevándorláspolitikai kérdésekben állást foglalni, mert ez kormányzati felelősség*”.²⁸ Ebből az egy mondatból is jól látható, hogy Magyarországon a menekültkérdés nem emberi jogi vagy humanitárius kérdésként merült fel, hanem politikai üggyé vált, és azok, akik nem értettek egyet a kormányzati megközelítéssel, veszélyesnek ítélték a véleményük nyilvánítását. Ez magyarázza azt is, hogy akkor, amikor sok ezer ember feküdt ellátatlanul budapesti utcákon, miért nem segítettek érdemben a nagy segélyszervezetek és az egyházak.

A szerb–magyar határ lezárása után elég gyorsan elterjedt a hír, hogy azon a szakaszon nem lehet átjutni, ezért a menekültek többsége más útvonalat választott az Európai Unió irányába. Sokan voltak azonban még így is, akik vagy nem értesültek a határzáról, vagy azt hitték, hogy minden EU-s határnál hasonló a helyzet, így továbbra is Magyarországon keresztül próbálták Nyugatra jutni. Miután azonban október 16-án a horvát–magyar határ is zár alá került, a menekültek nagy többsége a balkáni útvonalat választotta az Unió megközelítésére, és a magyar határzáron csak kevesen próbálkoztak átjutni.²⁹

A balkáni menekülttáborokat járva jobb körülményeket tapasztaltam, mint Magyarországon. Ezeken a helyeken legalább volt minimális ellátás: az emberek kaptak ételt és italt, sátor volt a fejük felett. Azonban a balkáni országokban sem regisztrálták minden esetben az embereket: többször tanúja voltam látszatintézkedéseknek, az egyik alkalommal például a jegyzetfüzet lapjára felírt neveket azzal a lendülettel hajították a szemeteskosárba, ahogy a lap betelt. A balkáni országok is, gyakorlatilag érdemi regisztráció nélkül, heteken keresztül buszoztatták a menekülteket Görögországtól egészen Németországig. A nyitott ajtók politikája nem tartott sokáig: az őszi folyamán ez az álláspont megváltozott, és több helyen is visszaállították a határellenőrzést. Az EU-s politika érzékelhetően arra irányul, hogy a menekülteket minél inkább visszaszorítsák, és végül teljesen lezárják előttük a határokat; illetve, hogy Törökországra (ahol 1,9 millió menekült él³⁰) és némileg Görögországra hárítsák a probléma megoldásának felelősségét. A magyar–szerb határ lezárása után a leg súlyosabb hatású intézkedés a macedón–görög határ novemberi lezárása volt (egy héttel az őszi párizsi terrortámadások után), amelynek során ráadásul etnikai alapon diszkriminálták a menekülteket: csak az afgánokat, szíreket és irakiakat engedték át, más országból érkezőket – akik pedig ugyanúgy jogosultak

lehetek volna a védelemre – nem. Ennél a határzárnál minden eddigénél jobban érzékelhetőbb volt a menekültek kétségbeesése: többen öngyilkosságot kíséreltek meg, mások összevarrták a szájukat, és éhségsztrájkot folytattak, hogy felhívják a figyelmet alapjogaik sérelmére. Többen azt nyilatkozták, hogy hajlandóak a tiltakozással a végsőkig is elmenni, mert inkább Európa határainál halnak meg, mintsem hogy visszamenjenek a hazájukba, ahol egyébként szintén a halál várna rájuk. Úgy érveltek, hogy ily módon – az életük feláldozásával – az emberi jogok melletti demonstrálnának, míg ha hazatérnének, csupán az értelmetlen halálok számának növekedéséhez járulnának hozzá.

A helyzet 2015 ősze óta csak romlott: az uniós politika továbbra is a teljes határzár irányába mutat, az azonban nem fogja megállítani a háborúk elől, életükért menekülőket. A szigorúbb határzár mindössze az embercsempészet felvirágzását eredményezi majd, ami még nagyobb veszélybe sodorhatja azoknak az életét, akik vélhetően jogosultak lennének a védelemre.

Végignézve az elmúlt év intézkedéseit és törvénymódosításait, megállapíthatjuk, hogy ezek nemcsak embertelenek, de alaptörvény- és nemzetközijogellenesek is voltak, és az egyes lépések összességében tömeges emberi jogsértést idéztek elő. Az, hogy Szerbiát biztonságos harmadik országnak minősítették, ellentétes például az egyik legfőbb elvvel, a Genfi Egyezményben deklarált *non-refoulement* elvével, amely kimondja, hogy egyetlen menekült sem küldhető vissza olyan helyre, ahol élete vagy szabadsága veszélyben van.³¹ A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet bevezetése nem csupán sérti az alkotmányos elveket, de oly módon feszegeti a határokat, ami az alkotmányos korlátok teljes kiiktatásához vezethet. A határ átlépésének gyakorlatilag bűncselekménnyé nyilvánítása szintén ellentétes a Genfi Egyezményvel, amely kimondja, hogy a menedékkérők az „illegális” határátlépésért nem büntethetők abban az esetben, ha a hatóságoknál haladéktalanul jelentkeznek.³² Ezek az intézkedések együttesen azt eredményezték, hogy a gyakorlatban megszűnt a menedékhez való hozzáférés Magyarországon, és sérült az érdemi jogorvoslat és a tisztességes eljáráshoz való jog is. A határzár után ugyanis a menekülteket szinte azonnal elfogták a határ átlépését követően, és eljárást indítottak ellenük, aminek a vége szinte kivétel nélkül kiutasítás lett. De az a menekült sem járt sokkal jobban, aki a tranzitónában próbálkozott: ott Szerbiára mint biztonságos harmadik országra hivatkozva utasították el kérelmét. A gyakorlatban azonban nem olyan egyszerű a menekültek kitolon-

colása Magyarországról, Szerbia ugyanis sok esetben nem hajlandó visszafogadni őket, származási országukba pedig nem térhetnek vissza, így sokan jelenleg is magyarországi fogdáiban, idegenrendészeti őrizetben várják, hogy elhagyhassák az országot.³³

Nemcsak az ítéletek, de az eljárás önmagában is alaptörvény- és nemzetközijog-ellenessé vált itthon, miközben a menekültügyi bíráskodás politikai kérdés lett Magyarországon. Az Eötvös Károly Intézet ezzel kapcsolatos elemzéséből kiderül,³⁴ hogy rengeteg probléma mutatható ki a rendszerben, többek között az, hogy a határárral kapcsolatos bűncselekményekben döntő bírakat Handó Tünde, az Országos Bírói Hivatal elnöke személyesen jelöli ki. A kijelölt bírók között találtunk olyat, akit frissen neveztek ki a posztra, de tíz olyan bíró is van köztük, akit határozott időre neveztek ki. Ez a megoldás azonban a Velencei Bizottság ajánlása szerint sérti a bírói függetlenséget,³⁵ hiszen ilyen körülmények között a bírók egzisztenciálisan függnék kinevezőiktől, így nehezebben hoznak olyan döntés, amely ellentétes a kinevezőik véleményével.

Összegezve megállapítható, hogy az összes menekültüggyel összefüggő intézkedés és törvénymódosítás mögött olyan politikai szándék állt, ami manipulációs eszközöket felhasználva eltorzította a valóságot, és félelmet keltett az emberekben. Ha a kormány valódi szándéka az lett volna, hogy nemzetközi jogot követő módon és humanusan kezelje a helyzetet, akkor a gyűlöletkeltő plakátkampány helyett ideiglenesen bővíti a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, valamint a rendőrség és a határőrség kapacitását, sátozóborokat hoz létre a határon, és jogszerű eljárásban részesíti a védelemre szoruló embereket. Ennek azonban pontosan az ellenkezője történt: a kormány a menekült embereknek semmilyen ellátást nem biztosított, a törvényeket pedig úgy módosította, hogy azok – Alaptörvényt és nemzetközi jogot sértő módon – gyakorlatilag megszüntessék a menedékhez való jogot Magyarországon. A számok tükrében pedig erre nem volna semmi szükség. Különböző becslések szerint ugyan tavaly mintegy 350 ezren érkezhettek Magyarországra, de mivel szinte mindegyikük rögtön folytatta is az útját, szakértők szerint egy-egy forgalmasabb napon sem lehetett több 10–15 ezer menekülnél az országban. A Bevándorlási Hivatal statisztikáit nézve pedig még egyértelműbbnek tűnik a helyzet, ugyanis a kérelmezők megemelkedett számának ellenére (177 135-en kértek menedéket ta-

valy³⁶) körülbelül ugyanynyi menekültstátuszt ítétek oda, mint az elmúlt években, akkor még csak negyedennyi kérelmező mellett. Magyarországon 2015-ben 146-an kaptak menekültstátuszt, oltalmazotti státuszt pedig 356-an szereztek.³⁷ A kormány ezekre az emberekre épített manipulációs kampányt, amelynek révén azt kívánta elhitetni az állampolgárokkal, hogy megvédi az országot (a saját maga által kreált) ellenségtől. Mindez azt eredményezte, hogy az országban erősödött a xenofóbia és a rasszizmus, és már egy 2015. májusi EU-s felmérés eredménye is azt mutatta,³⁸ hogy a magyar emberek az egyik legjelentősebb kihívásnak a migrációt gondolják. Ezzel párhuzamosan a Fidesz az ősz során folyamatosan növelte népszerűségét a pártválasztók körében, a 2015 januárjától 2016 januárjáig tartó időszakban pontosan 13%-kal.³⁹

A kormány 2016-ban is folytatja menekültellenes politikáját, holott a szerb és a horvát határzár után az országban rendkívül lecsökkent a menekült emberek száma. 2016 márciusáig bezárólag 7182 menedékkérőt regisztráltak, akiket szinte azonnal elfogtak, és eljárást indítottak ellenük, menekültstátuszt közülük mindössze 39-en kaptak.⁴⁰ Ennek ellenére a kormány március 9-én meghosszabbította a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet, sőt, azt az egész országra kiterjesztette.⁴¹

A menekültellenes kormányzati kommunikáció – a tavalyihoz hasonló módon – tovább folytatódik, most is rendkívül nagy veszéllyel járó migrációs nyomásról beszélnek, ezért az év elején kezdeményezték az Alaptörvény 6. módosítását is, amely bevezetné a terrorveszélyhelyzetet. A tárgyalások zárt ajtó mögött, a nyilvánosság kizárásával folynak, a kiszivárgott információk alapján a módosítás súlyos jogkorlátozó intézkedéseket tartalmazhat, amely a megfelelő fékek és ellensúlyok hiányában a demokráciát végleg felszámolhatja.

JEGYZETEK

1. World at war – UNHCR Global Trends Forced Displacement in 2014, <http://unhcr.org/556725e69.html>
2. Eurostat statistics, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/0/01/Asylum_applications_%28non-EU%29_in_the_EU-28_Member_States%2C_2004%E2%80%9314_%28C%2B%29_%28thousands%29_YB15_III.png

3. Eurostat – Population on 1 January, <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tps00001>
4. UNHCR – Lebanon, <http://www.unhcr.org/pages/49e486676.html>
5. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal: Kiadványfüzet 2013–2014, http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu
6. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal: Kiadványfüzet 2013–2014, http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu
7. Index: Orbán: a gazdasági bevándorlóknak nem adunk menedéket. *Index.hu*, 2015. január 11., http://index.hu/belfold/2015/01/11/orban_gazdasagi_bevandorloknak_nem_adunk_menedeket/
8. Genfi Egyezmény 1. cikk (2).
9. Genfi Egyezmény 31. cikk (1).
10. Nemzeti konzultáció, <http://nemzetikonkultacio.kormany.hu/>
11. SZABÓ András: Mennyibe kerül nekünk a bevándolás elleni harc? *VS.hu*, 2015. augusztus 3., <http://vs.hu/kozelet/osszes/mennyibe-kerul-nekunk-a-bevandorlas-elleni-harc-0803>
12. SARKADI Zs.: Újabb plakátokat készít a Kétfarkú Kutya Párt és a Vastagbőr. *444.hu*, 2015. július 14., <http://444.hu/2015/07/14/ujabb-plakatokat-keszit-a-ketfarku-kutyapart-es-a-vastagbor>
13. Segítsünk együtt a menekülteknek! Facebook-csoport, <https://www.facebook.com/groups/1603043899969611/>
14. Migration Aid, <https://www.facebook.com/groups/1602563053360018/>
15. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal: 2014. I. félév – 2015. I. félév, http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu
16. T/5136. 2015. évi törvény a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény módosításáról, <http://www.parlament.hu/irom40/05136/05136.pdf>
17. 2/2012 (XII.10) KMK vélemény a biztonságos harmadik ország megítélésének egyes kérdéseiről, <http://www.kuria-birosag.hu/hu/kollvel/22012-xii10-kmk-velemen-biztonsagos-harmadik-oroszag-megitelesenek-egyes-kerdeseirol>
18. ATV – Helsinki Bizottság: Szerbia nem biztonságos harmadik ország, <http://www.atv.hu/belfold/20150729-gyulai-gabor-es-szantho-miklos-eb>
19. 444: Azokat bélyegeznék terroristanak politikai célból, akik pont a terror elől menekülnek el. *444.hu*, 2015. június 15., <http://444.hu/2015/06/15/azokat-belyegeznek-terroristanak-politikai-celbol-akik-pont-a-terror-elol-menekulnek-el/>
20. Magyar Közlöny 2015. évi 106. szám, <http://www.magyarokozlony.hu/lap-kereses?utf8=%E2%9C%93&filters%5Byear%5D=2015&filters%5Bmonth%5D=7&filters%5Bserial%5D=&commit=Sz%C5%B1r%C3%A9s>
21. 269/2015. (IX. 15.) Korm. rendelet a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kihirdetéséről, valamint a válsághelyzet elrendelésével, fennállásával és megszüntetésével összefüggő szabályokról.
22. T/5983. számú törvényjavaslat, egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról, <http://www.parlament.hu/irom40/05983/05983.pdf>
23. T/5985., 2015. évi ... törvény egyes törvények Magyarország államhatárának hatékonyabb védelmével és a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról, <http://www.parlament.hu/irom40/05985/05985.pdf>
24. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal: Kiadványfüzet 2015. augusztus, http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu
25. A Európa Parlament és a Tanács 604/2013/EU rendelete (2013. június 26.) egy harmadik országbeli állampolgár vagy egy hontalan személy által a tagállamok egyikében benyújtott nemzetközi védelem iránti kérelem megvizsgálásáért felelős tagállam meghatározására vonatkozó feltételek és eljárási szabályok megállapításáról, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0604&from=HU>
26. B. SIMON Krisztián: Magyar Narancs – A dublini pingpong – Hány menekültet küld vissza hozzánk Németország? *Magyar Narancs*, 2015. július 2., <http://magyarnarancs.hu/kulpol/a-dublini-pingpong-95562>
27. CSIKÁSZ Brigitta: Sem a rendőrség, sem a Belügyminisztérium nem vizsgálja a TEK röszei akcióját. *Átlátszó.hu*, 2015. október 27., <http://blog.atlatszo.hu/2015/10/sem-a-rendori-vezetes-sem-a-belugyminiszterium-nem-vizsgálja-a-tek-roszkei-akciojat/>
28. Eötvös Károly Intézet: Menekültügyi válsághelyzetben az ombudsman – a tájékozottság és az óvatosság határai, <http://www.ekint.org/ekint/ekint.news.page?nodeid=842>
29. Index: A magyar kormány éjfélkor lezárja a magyar határt. *Index.hu*, 2015. október 16., http://index.hu/belfold/2015/10/16/hatarzar_orban_horvatorszag/
30. UNHCR – Turkey, <http://www.unhcr.org/pages/49e48e0fa7f.html>
31. 1989. évi 15. törvényerejű rendelet a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény valamint a menekültek helyzetére vonatkozóan az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyv kihirdetéséről, 33. cikk.

32. 1989. évi 15. törvényerejű rendelet a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény valamint a menekültek helyzetére vonatkozóan az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyv kihirdetéséről, 31. cikk.
33. TANÁCS István: Mind nálunk ragadnak a kitoloncoltak. *Nol.hu*, 2015. november 2., <http://nol.hu/belfold/mind-nalunk-ragadnak-a-kitoloncoltak-1572657>
34. Eötvös Károly Intézet: Menekültügyi válsághelyzetben a bíróságok, http://www.ekint.org/ekint_files/File/menekultugyi%20valsaghelyzetben%20a%20birosagok.pdf
35. Opinion on Act CLXII of 2011 on the Legal Status and Remuneration of Judges and Act CLXI of 2011 on the Organisation and Administration of Courts of Hungary, adopted by the Venice Commission at its 90th Plenary Session (Venice, 16-17 March 2012), [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2012\)001-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2012)001-e)
36. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal: Kiadványfüzet 2014–2015, http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu
37. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal: Kiadványfüzet 2014–2015, http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu
38. European Commission – Public opinion in the European Union, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb83/eb83_first_en.pdf
39. TÁRKI: Pártok támogatottságának alakulása a biztos szavazó pártválasztók körében, http://www.tarki.hu/hu/research/elect/gppref_table_03.html
40. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal: Kiadványfüzet, 2015 első negyedév – 2016 első negyedév, http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu
41. Magyar Közlöny – A Kormány 41/2016 (III.9.) Korm. rendelete, <http://www.magyarokozlony.hu/dokumentumok/4e38e97d87ea1484cf8110ca88de5c75ace546f5/megtekintes#6;t%C3%B6meges%20bev%C3%A1ndorl%C3%A1s%20okozta%20v%C3%A1ls%C3%A1ghelyzet>